Қызу әңгімеден ұққаным, бұл кісілер Саттар Ерубаевпен жақын таныс болған екен.

● Келбет

Ізгілік шырағын жақ̧қан жан

Қай кезде де адам болмысының құндылығы білімімен бағаланса керек. Адамгершілік, инабаттылық, парасаттылық, мәдениеттілік сияқты ізгі қасиеттердің бәрі де білім алу, оны өмір мәніне айналдыру нәтижесінде іске асатыны хақ. Білімді болу арнайы оқу мекемелерінде алған біліммен ғана шектелмейді. Ол білуге деген құштарлық пен ынта-талапқа тікелей байланысты.

Білімдіден шыққанды,
Талапты болсын көп.
Нұрын, сырын көруге
Кеңірентіп болсай көз,— деп Абай атамыз айтқандай, нағыз — талапты жаннан өмірге көпшіл мінезінде. Ұлы ақынның осы бір ойлары мені жұмыс жолы бағытталған абзал

Бір күні Өбіш ағай үйіне кезіп-кезуімді тағы да өтінді. Бардым. Жаңа кабинетінде мен кітаптар мен қағаздарын ұқыпсыз шашылып отыр екен. Бір қолжазбасын тебе алмай зыр болып жүр екем. Комментсуімді өтінді. Тез кірісіп кеттім. Ағайдың жолдасы Мырзай ағай да кірісіп, «маған жеңіл нұсқа жіберіп» деп ескертпесін жүр. Ол Саттар Ерубаев жайлы жазбақшы екен. Ақыры таңды кешіп жайғасып отыр, Мырзай ағайдың тәтті шайына жығылдық.

Өбіш ағайдың жары Мырзай Алтынбекқызы да әдебиеттанушы-ғалым, филология ғылымдарының кандидаты, доцент болатын. Ғылыми жұмысының негізгі бағыты — «Саттар Ерубаев» атты монографиясы бар. Бір шаңырақта екі бірдей ғалымның жұмысының бір бөлігі, бір мақсатта ешбір кедергісіз жасалынып үйлесімі өтіпті. Шай үстінде менің ұлым Саттар Ахмадұлы Ерубаев жайында болды. Қызу әңгімелер ұзаққан, бұл кісілер Саттар Ерубаевпен жақын таныс болған екен. Тұрмысында жастық жылдарын қатар өткізіп, бірін-бірі жақсы біліпті, өмір жүрісі әдебиет жайында тамаша сыр-сұхбаттан да өтіпті. Небәрі 23 жыл өмір сүріпті жасы тасқынды ерекше кадамдары мен шығармашылығы туралы айтып отырды. 18 жасқа толмаған жас ұлын Саттардың Санкт-Петербург университетінің тарих-шығыстану факультетінде оқуға түсіп, орыс тілі бөлімінде

Ізгілік шырағын жақ̧қан жан

...ның ұйымдастыруымен ...

филология ғылымдарының доктары, профессор Өбіш Байтанаев еді.

1985 жылы Е.Бөкетов атындағы ҚарМУ-де бітірген соң Шымкент қаласындағы орта мектепте қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі бен жұмыс істеп жүрген кезім. Бір күні мектепте оқу ісінің меңгерушісі қолыма бір хатты ұстатты. Ал-ғаз күймен хатты ашып алтым: «Сәлем, ағатай оқыдым, ұнады. Айтарым пікірлерім бар. Хабарлас. Профессор Ө.Б.» Сонымен телефон нөмірі көрсетілген. Күтпедім, тікелей хат. Дегенмен, кімнен келгенін білдім болды. Ол Шымкент педагогикалық институтының іргелі қалаулыларының бірі, филология ғылымдарының доктары, профессор Өбіш Байтанаев болатын. Адам өзін жұмысынан да бар ғой. «Оңтүстік Қазақстан» газетінің соңғы бір санында Жолдыбай ақын облыстық басылымдағы болмысы, жалпы Мәрсәбек Байқұтан алтыншының бір тұн мәселесін жариялапты-ғой. Сонда оқыған болуы керек. Әдебиет сабақтарында зерттеу еңбектерімен студент кезінде таныс ғой ғалым Өбіш Байтанаев ағайдың мәдениетін осылай бастадық.

ҚарМУ-ден филология факультетінің бітіргені тұрғысынан – әдебиеттануды, филология ғылымдарының докторы, профессор Болат Өбіжұлы Байтанаев болатын. Өзге жұмыс істеміз ғылым-ұстаз ете қарағайын, жүрегі жұмсақ, қамқор жан еді. Баласы бағынсаңыз ертеңгі оқу орнында оқытамын, дипломдық жұмысыңды Мұхтар Әуезовтің «Абай жолынан» қорғаласыңды білгенсің соң Өбіш ағайдан маған дейін мақтасы артқа тұсінгідей болды. Тіпті, дипломдық жұмысымда кідірдім, мұқият оқып шықты. Өбіш Байтанаевтың 1971 жылы «М.Әуезовтің «Абай жолы» романшежірелік жанрдағы шеберлігі» деген тақырыпта докторлық диссертация қорғап, осы ізденістер негізінде жазылған «Шың шеберлік», «Абай жолы» эпопеясының образдар жүйесі» атты зерттеулерін дипломдық жұмысқа жалқ барысында пайдаланған болатынмын. «Абай жолындағы» Абай кешкерінің туу процесінегі шығармашылық психологиясы тілімен жоғары жұмысын Өбіш ағайдан көпшілікпен ортақ көрек, «сен ешқ ғылымнан айналасың» деп ескерт айтты. Мектепте жүріп ғылымнан айналысу кімге болатынын алға тартып, шестуғты жұмысқа тұруын керек деп шешті.

Сол кезде ғылыми еңбектерімен қатар («Шың шеберлік» (1969), «Абай жолы» эпопеясының образдар жүйесі» (1970), «Абай жолы» айнаткарды» (1995), «Әдебиет теориясы орта мектептерде оқыту» (Пластикалы нұсқау, 1988), «С.Ерубаевтың творчествосы туралы» (1970), «Жамбыл Жабаев» (1957), «Сәттар Ерубаев» (1958), т.б. 1 көркем прозаның бірінде жаңрмдар қалам тартып, драматургия, ұлдарм сахалдарына тер тиіп, ғылым мен жәпуналы өнері кеңі алып жүрген Өбіш Байтанаев бұл жыдарды М.Әуезов атындағы Шымкент педагогикалық институтының кафедрасы профессоры, КСРО Жазушы мектебінің ұзақ қызметкері болатын.

Қамсыз отырған бір күні Өбіш ағай потерімдегі есіме алған тұр. Кішкене бойды, жүрісі ілді шаңқ, жасы 75-тер шамасындағы кісінің ұшқан кабина ерішбі мотерлер кезінде халай таңданбаңыз?! Өмем маркқа бір кісіде ондайды жас болса да жоғары кабина мотерлерінде ұшыпты, кіндіктен кауысы екі. Ол кезде өзім сезе алар емесмін. Қазақша жүрттушы, жасында мотерін кеміп жатқан жоғасының жалу машинасы бар.

– Нағ кабарсы жатырсың. Біздің кафедрада бір орын болады. Сені сол орынға алуға тиіс. Тез өтінішіңді жаз! – деді аяқ астынан. Үйде бірнеше жыл тесік тартып жатқан анам да, мен де ал-таңбаз. Анам Өбіш ағайға:

– Сізден қанағаттанысқа мың рахмет! Бірақ, қызымды жұмыс істеп жүрген жыны орнынан қозғамай-ақ көмектесу. Осыған да қанағат, Алдағы шүкір, жұмысын ешқ, – деп қалды. Осы сөзге:

– Қатынның бозшаның ойлесін ағай демес сізін, талабын кайтарма... – деп Өбіш ағай жалы үлкендігін бейнелеп. Қатқыл шыққан дауыстан абырып, қолымы қысқа бен қалам алып өтінішімді жаза бастадым. Бастай деп жаз деп ыдыр да беріп жатыр. Осы сәт қамқор болар ием қайта тірілген мотелдей күй кештім. Үйдің ішінде ешмен бірге ешкеш жалу машинасын маған қалдырып жатыр, оны тез басып үйренуім қажет екендігін де тапсырып кетті.

Алайда, бұл әрекеттілігім ой нәтиже шығарды, кафедра меңгерушісінде ағай менің ұлымын, қамқа мектебімнен бостыңдар жедері қалып отырған адамын алыпты. Өбіш ағай бұған бірді-екеуді жүрді. Дегенмен, ол да ұшқ ұзуге болмайтындығын айтып жіберіпсіздіріп қойды. Ол осыдайын менің сенімділігімнің мейлінше күресе білуге де үйретті.

Бір кезде Өбіш ағай Мәскеу университетінде оқыпты. Ол кезде ол ...

...ның әдебиетінің оқушысы М.Горький, А.Барбюс, Р.Роллан, И.Эренбург, В.Маяковский, С.Есенин, Ф.Кулер, т.б. шығармаларын сіңіріп оқу нәтижесінде 1933 жылы «Орыс романтизмі және қазақтың ұлттық әдебиеті» деген курсовой тақырыпта дипломн корсен, ол сыбағы жоғары бағаланғанын айтып сүйінді. С.Ерубаевпен жастығына қарамай ол ерекше оқу орындарында философия, әдебиет теориясы сияқты қиын пәндерден дәріс оқытатын, мемлекеттік музыкалы-драма студиясының (қазіргі опера театры) тұңғыш директоры болып тағайындалғанының тағдыры айтып отырды. Өбіш Байтанаевпен хат жазысып ыраласқандығын С.Ерубаевтың «Мен Қарағандыдан ренішпін, ол менің жазуды ешқ ынтыратып болды!» деп жазғанын айтты. Рымда, да С.Ерубаевтың тек жаңрда жазған кинотеатр шығармалары Қарағандыдан қысмет іздеп жүрген жаңрлары жазылғанын Мырзай ағай да өз естелігінде айтқан-ды. Кос ғалымның әдебіндегі ортақтан С.Ерубаевтың өмір мен здеби мұрасын іздеп жүрмеуін, мәтіне шолуын ұйғардым. Рухани бойын хайтаныны мен болып, жетпіпін ұйғ жеп жатсын. Ал ғаз өмірде кешкен пушкин дуэлдер жалып, ешқ қысмет те жасаған, бірнеше жаңрда жазылғ стихтан жазған шығармаларымен (новеллалар романдар дейік) здебиетте өз ешқ жаңрдарын та ұлтарын жасап тұмар Сәттар Ерубаевтың талабы мен тыңғылық еңбеті маған қатты ой салды.

Абзацы жиіпсе бер жеңі берсей жүрген ойымды тұжырымдадым. Аспирантураға қарап таңдауға біз будым. Армян халқ — Алматыны таңдап, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің здебиеттану мамандығына тапсырдым. Бас шатты ма, әлде бас шатты ма, литератураны оқуға түсіп, ғылыми жолына бет бұрдым. Өзім сияқты талай жас таланты ғылыми жолына бағытталып, оларды тұмар жолына іздеп шаттарын жасап іздеп жүрмеуі тиіс деп ойлаймын. Ол ешқ ойлаймын менің сенімділігімнің ешқ ойлаймын...

Сәуле КАЙСАКАЕВА,
әл-Фараби атындағы
ҚазҰУ-ның профессоры.

Қызу әңгімеден ұққаным, бұл кісілер Саттар Ерубаевпен жақын таныс болған екен.

● Келбет

Ізгілік шырағын жақ̧қан жан

Қай кезде де адам болмысының құндылығы білімімен бағаланса керек. Адамгершілік, инабаттылық, парасаттылық, мәдениеттілік сияқты ізгі қасиеттердің бәрі де білім алу, оны өмір мәніне айналдыру нәтижесінде іске асатыны хақ. Білімді болу арнайы оқу мекемелерінде алған біліммен ғана шектелмейді. Ол білуге деген құштарлық пен ынта-талапқа тікелей байланысты.

Білімдіден шыққанды,
Талапты болсын көп.
Нұрын, сырын көруге
Кеңірентіп болсай көз,— деп Абай атамыз айтқандай, нағыз — талапты жаннан өмірге көпшіл мінезінде. Ұлы ақынның осы бір ойлары мені жұмыс жолы бағытталған абзал

Бір күні Өбіш ағай үйіне кезіп-кезуімді тағы да өтінді. Бардым. Жаңа кабинетінде мен кітаптар мен қағаздарын ұқыпсыз шашылып отыр екен. Бір қолжазбасын тебе алмай зыр болып жүр екем. Комментсуімді өтінді. Тез кірісіп кеттім. Ағайдың жолдасы Мырзай ағай да кірісіп, «маған жеңіл нұсқа жіберіп» деп ескертпесін жүр. Ол Саттар Ерубаев жайлы жазбақшы екен. Ақыры таңды кешіп жайғасып отыр, Мырзай ағайдың тәтті шайына жығылдық.

Өбіш ағайдың жары Мырзай Алтынбекқызы да әдебиеттанушы-ғалым, филология ғылымдарының кандидаты, доцент болатын. Ғылыми жұмысының негізгі бағыты — «Саттар Ерубаев» атты монографиясы бар. Бір шаңырақта екі бірдей ғалымның жұмысының бір бөлігі, бір мақсатта ешбір кедергісіз жасалынып үйлесімі өтіпті. Шай үстінде менің ұлым Саттар Ахмадұлы Ерубаев жайында болды. Қызу әңгімелер ұзаққан, бұл кісілер Саттар Ерубаевпен жақын таныс болған екен. Тұрмысында жастық жылдарын қатар өткізіп, бірін-бірі жақсы біліпті, өмір жүрісі әдебиет жайында тамаша сыр-сұхбаттан да өтіпті. Небәрі 23 жыл өмір сүріпті жасы тасқынды ерекше кадамдары мен шығармашылығы туралы айтып отырды. 18 жасқа толмаған жас ұлын Саттардың Санкт-Петербург университетінің тарих-шығыстану факультетінде оқуға түсіп, орыс тілі бөлімінде

Ізгілік шырағын жақ̧қан жан

...ның ұйымдастыруымен ...

филология ғылымдарының доктары, профессор Өбіш Байтанаев еді.

1985 жылы Е.Бөкетов атындағы ҚарМУ-де бітірген соң Шымкент қаласындағы орта мектепте қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі бен жұмыс істеп жүрген кезім. Бір күні мектепте оқу ісінің меңгерушісі қолыма бір хатты ұстатты. Ал-ғаз күймен хатты ашып алтым: «Сәлем, ағатай оқыдым, ұнады. Айтарым пікірлерім бар. Хабарлас. Профессор Ө.Б.» Сонымен телефон нөмірі көрсетілген. Күтпедім, тікелей хат. Дегенмен, кімнен келгенін білдім болды. Ол Шымкент педагогикалық институтының іргелі қалаулыларының бірі, филология ғылымдарының доктары, профессор Өбіш Байтанаев болатын. Адам өзін жұмысынан да бар ғой. «Оңтүстік Қазақстан» газетінің соңғы бір санында Жолдыбай ақын облыстық басылымдағы болмысы, жалпы Мәрсәбек Байқұтан алтыншының бір тұн мәселесін жариялапты-ғой. Сонда оқыған болуы керек. Әдебиет сабақтарында зерттеу еңбектерімен студент кезінде таныс ғой ғалым Өбіш Байтанаев ағайдың мәдениетін осылай бастадық.

ҚарМУ-ден филология факультетінің бітіргені тұрғысынан – әдебиеттануды, филология ғылымдарының докторы, профессор Болат Өбіжұлы Байтанаев болатын. Өзге жұмыс істеміз ғылым-ұстаз ете қарағайын, жүрегі жұмсақ, қамқор жан еді. Баласы бағынсаңыз ертеңгі оқу орнында оқытамын, дипломдық жұмысыңды Мұхтар Әуезовтің «Абай жолынан» қорғаласыңды білгенсің соң Өбіш ағайдан маған дейін мақтасы артқа тұсінгідей болды. Тіпті, дипломдық жұмысымда кідірдім, мұқият оқып шықты. Өбіш Байтанаевтың 1971 жылы «М.Әуезовтің «Абай жолы» романшежірелік жанрдағы шеберлігі» деген тақырыпта докторлық диссертация қорғап, осы ізденістер негізінде жазылған «Шың шеберлік», «Абай жолы» эпопеясының образдар жүйесі» атты зерттеулерін дипломдық жұмысқа жалқ барысында пайдаланған болатынмын. «Абай жолындағы» Абай кешкерінің туу процесінегі шығармашылық психологиясы тілімен жоғары жұмысын Өбіш ағайдан көпшілікпен ортақ көрек, «сен ешқ ғылымнан айналасың» деп ескерт айтты. Мектепте жүріп ғылымнан айналысу кімге болатынын алға тартып, шестуғты жұмысқа тұруын керек деп шешті.

Сол кезде ғылыми еңбектерімен қатар («Шың шеберлік» (1969), «Абай жолы» эпопеясының образдар жүйесі» (1970), «Абай жолы» айнаткарды» (1995), «Әдебиет теориясы орта мектептерде оқыту» (Пластикалы нұсқау, 1988), «С.Ерубаевтың творчествосы туралы» (1970), «Жамбыл Жабаев» (1957), «Сәттар Ерубаев» (1958), т.б. 1 көркем прозаның бірінде жаңрмдар қалам тартып, драматургия, ұлдарм сахалдарына тер тиіп, ғылым мен жәпуналы өнері кеңі алып жүрген Өбіш Байтанаев бұл жыдарды М.Әуезов атындағы Шымкент педагогикалық институтының кафедрасы профессоры, КСРО Жазушы мектебінің ұзақ қызметкері болатын.

Қамсыз отырған бір күні Өбіш ағай потерімдегі есіме алған тұр. Кішкене бойды, жүрісі ілді шаңқ, жасы 75-тер шамасындағы кісінің ұшқан кабина ерішбі мотерлер кезінде халай таңданбаңыз?! Өмем маркқа бір кісіде ондайды жас болса да жоғары кабина мотерлерінде ұшыпты, кіндіктен кауысы екі. Ол кезде өзім сезе алар емесмін. Қазақша жүрттушы, жасында мотерін кеміп жатқан жоғасының жалу машинасы бар.

– Нағ кабарсы жатырсың. Біздің кафедрада бір орын болады. Сені сол орынға алуға тиіс. Тез өтінішіңді жаз! – деді аяқ астынан. Үйде бірнеше жыл тесік тартып жатқан анам да, мен де ал-таңбаз. Анам Өбіш ағайға:

– Сізден қанағаттанысқа мың рахмет! Бірақ, қызымды жұмыс істеп жүрген жыны орнынан қозғамай-ақ көмектесу. Осыған да қанағат, Алдағы шүкір, жұмысын ешқ, – деп қалды. Осы сөзге:

– Қатынның бозшаның ойлесін ағай демес сізін, талабын кайтарма... – деп Өбіш ағай жалы үлкендігін бейнелеп. Қатқыл шыққан дауыстан абырып, қолымы қысқа бен қалам алып өтінішімді жаза бастадым. Бастай деп жаз деп ыдыр да беріп жатыр. Осы сәт қамқор болар ием қайта тірілген мотелдей күй кештім. Үйдің ішінде ешмен бірге ешкеш жалу машинасын маған қалдырып жатыр, оны тез басып үйренуім қажет екендігін де тапсырып кетті.

Алайда, бұл әрекеттілігім ой нәтиже шығарды, кафедра меңгерушісінде ағай менің ұлымын, қамқа мектебімнен бостыңдар жедері қалып отырған адамын алыпты. Өбіш ағай бұған бірді-екеуді жүрді. Дегенмен, ол да ұшқ ұзуге болмайтындығын айтып жіберіпсіздіріп қойды. Ол осыдайын менің сенімділігімнің мейлінше күресе білуге де үйретті.

Бір кезде Өбіш ағай Мәскеу университетінде оқыпты. Ол кезде ол ...

...ның әдебиетінің оқушысы М.Горький, А.Барбюс, Р.Роллан, И.Эренбург, В.Маяковский, С.Есенин, Ф.Кулер, т.б. шығармаларын сіңіріп оқу нәтижесінде 1933 жылы «Орыс романтизмі және қазақтың ұлттық әдебиеті» деген курсовой тақырыпта дипломн корсен, ол сыбағы жоғары бағаланғанын айтып сүйінді. С.Ерубаевпен жастығына қарамай ол ерекше оқу орындарында философия, әдебиет теориясы сияқты қиын пәндерден дәріс оқытатын, мемлекеттік музыкалы-драма студиясының (қазіргі опера театры) тұңғыш директоры болып тағайындалғанының тағдыры айтып отырды. Өбіш Байтанаевпен хат жазысып ыраласқандығын С.Ерубаевтың «Мен Қарағандыдан ренішпін, ол менің жазуды ешқ ынтыратып болды!» деп жазғанын айтты. Рымда, да С.Ерубаевтың тек жаңрда жазған кинотеатр шығармалары Қарағандыдан қысмет іздеп жүрген жаңрлары жазылғанын Мырзай ағай да өз естелігінде айтқан-ды. Кос ғалымның әдебіндегі ортақтан С.Ерубаевтың өмір мен здеби мұрасын іздеп жүрмеуін, мәтіне шолуын ұйғардым. Рухани бойын хайтаныны мен болып, жетпіпін ұйғ жеп жатсын. Ал ғаз өмірде кешкен пушкин дуэлдер жалып, ешқ қысмет те жасаған, бірнеше жаңрда жазылғ стихтан жазған шығармаларымен (новеллалар романдар дейік) здебиетте өз ешқ жаңрдарын та ұлтарын жасап тұмар Сәттар Ерубаевтың талабы мен тыңғылық еңбеті маған қатты ой салды.

Абзацы жиіпсе бер жеңі берсей жүрген ойымды тұжырымдадым. Аспирантураға қарап таңдауға біз будым. Армян халқ — Алматыны таңдап, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің здебиеттану мамандығына тапсырдым. Бас шатты ма, әлде бас шатты ма, литератураны оқуға түсіп, ғылыми жолына бет бұрдым. Өзім сияқты талай жас таланты ғылыми жолына бағытталып, оларды тұмар жолына іздеп шаттарын жасап іздеп жүрмеуі тиіс деп ойлаймын. Ол ешқ ойлаймын менің сенімділігімнің ешқ ойлаймын...

Сәуле КАЙСАКАЕВА,
әл-Фараби атындағы
ҚазҰУ-ның профессоры.